

МБОУ «Ахмат-Юртовская СШ №1им. А-Х. Кадырова»

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

**учебного предмета «Родная литература(чеченская)»
для обучающихся 11 класса**

с. Ахмат -Юрт

Нохчийн литературин 10– 11-чуй классашна лерина программа

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Нохчийн мотт – нохчийн къоман мотт а, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а бу, цу бахъано хьелаш кхуллу цуьнан Іалашбаран а, кхиоран эшар. 5-9 классашкахь «Ненан мотт а, ненан меттан литература а» предметан декъахь хьобхуш йу ненан (нохчийн) меттан литература санна, иза хьажийна йу дешархойн интеллектуале-довзаран, коммуникативе, исбаьхьаллин-эстетикин похІмаш кхио а, коьрта гІиллакхе-этикин кхетам кхолла а, личностана нохчийн къоман культура марзйан а.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет – иза беран интеллектуале а, гІиллакхе-этикин а кхиаран тегІа къастаден гуманитарни дешарх коьрта предмет йу. Литературин дешаро аьтто бо йешаран маъІна а девзаш, литература Іаморо шегахь къонахчун амал кхиайой а хууш, шен дуьненхьежамна дашца а, йозанца а бух бало а хууш, адамца а, йукъараллица а йаза хууш йолу кхетаме личность кхио.

Программо чулоцу кхеторан кехат а, предмет карайерзоран кхочушдан лору жамІаш а, предметан чулацам а, программин хІора дакъа карадерзо билгалдаьхначу сахьташца йолу тематикин планировани а, урокал араьхарчу гІуллакхдаран план а.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАКТЕРИСТИКА

Литература уггар эвсаре гІирс бу шен кхачаме стаг хила (ша шен кхето, ша шен кхио), гонаьхарчу хиламийн хьелашца тарвала, иштта кхоллараллин жигараллин стимулятор а йу.

Ненан меттан литература Іаморо дІалоцу личность кхиоран процесехь коьрта меттиг, иштта Іаморо аьтто бо цуьнгахь къонахалла, гІиллакхе амал, кхоллараллин похІма кхиорехь, нохчийн халкъан дахаран философи йовзарехь а, карайерзорехь а, иштта доккха гІо до къоначу тІаьхьене къоман исторически зераш дІакховдорехь а. Билгал йолу Іалашонаш кхочушйаран дешаран материал вовшахтоьхна гуманизман критерешца, исбаьхьаллин а, довзаран а мехалашца, пайдаэцархьама тІекхача йиш хиларца, актуале хиларца, поликультурица, ламасталлин классика а, вайзаманан литература а цхьаьнайарца, тематикин а, жанрийн тайпа башх-башха хиларца догІуш махиллара.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет Іаморо таронаш кхуллу дешархочун дешнийн база шорйан, церан къамелан культура, коммуникативни а, тайп-тайпана культурийн компетенцеш а кхио.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» курсан чулацам хьажийна бу дешархойн нохчийн литературин хьашташ кхочушдан, уьш нохчийн къоман культурина тІекхиарехь а, шеца иза Іалашйарехь а шатайпана эстетикин гІирсаш хиларе терра.

Дешархошна дешар Іамор коьрта долчу декъана оьрсийн маттахь дІахьучу йукъардешаран учрежденешкахь ненан мотт санна нохчийн мотт Іаморехь, нохчийн литература – иза дешаран предмет йу, нохчийн къоман исторех а, культурех а, ламастех а хаарш схьаэца а, довза а таро луш, иштта иза культурин шатайпана йаздархочун кхолларалла толлуш долу дакъа ду, кхечу кепара аьлча, шеца цхьаьна эстетикин гІуллакхдар а долу, йозанан къамелан гІуллакхдар ду; нохчийн литература тІехьажийна йу Іилманан агІонхъара дуьне довзарна а, иштта дешнийн кхоллараллин говзарийн мотт бовзарна а, йешаран культурин йукъара башхалаш карайерзорна а, литературин говзарех кхетарна а, дашца шен амал билгалйаккхарна а, иза, исбаьхьаллин литературас ша-тайпанчу маттахь дуьйций хайтарх кхетам кхолла а, ткъа литературин мотт йукъарчу меттан шолгІа система санна бу, цо кхуллу личностан синхаамийн дакъа, цуьнгахь ойланца хІуманан кеп хІотто а, ассоциаци йало а, логически ойла йан а, дешаран предмет хьажийна йу оцу дешаран предметехула кхочушхуьлу тІаьхьенера тІаьхьене нохчийн, оьрсийн, дуьненан культурийн оьздангаллин а, эстетикин а ламасташ дІакховдор.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ ІАМОРАН ІАЛАШОНАШ

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет Іаморо кхочушйан йеза рогІера Іалашонаш:

• нохчийн литературехь эстетикин агӀонхъара кхеташ болу гуманистически дуьненхъежам, Россин йукъара гражданинан кхетам а, къоман синкхетам а, патриотан дог-ойла а йолуш, дукха къаьмнаш долчу Россин халкъех шен халкъ хиларх дозалла а хеташ йолу амал личностехь кхиор.

• нохчийн литература йовза лааран дог дар кхоллар, нохчийн къоман ширачу заманера схьайогӀу культура мехалла хетар кхиор, дешархо шен къоман мотт а, культура а Таморан кха тӀе ваккхар, къоман культурын тӀаьхьалонна йукъавалор.

• къоначу тӀаьхьенехь дӀайахначуй, карарчуй, йогӀур йолчуй заманийн уьйр ларӀан йезаш хиларан кхетам кхиор а, нохчийн къоман культура ларӀарехь жопалле хилар кхоллар;

• дукха къаьмнаш долчу Россин пачхьалкхехь личностана кхиаме социализаци а, ша шегяхь стогалла кхиорна оьшу интеллектуале а, кхоллараллин а таронаш кхийар.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» дешаран предмет тӀехъажийна роӀера хьесапаш кхочушдан:

• тӀаьхьенера тӀаьхьене историко-культурни, оьздангаллин, гӀиллакхийн мехаллаш дӀахковдоран хьокъехь ненан меттан нохчийн литературин маӀӀнех кхетар;

• ненан меттан нохчийн литературин историца йолу уьйр къастор, нохчийн литературехь йолу къоман ша-тайпана синьоьздангаллин а, материальни а нохчийн къоман культурын исбаьхьаллин шорталлах кхетам кхоллар;

• Россин Федерацин кхидолчу къаьмнийн литературин контекстехь нохчийн литература а кхуьу хилам санна цунах хаарш эцар; уьш вовшийн эр;

• нохчийн литература бухе диллина культурын а, оьздангаллин а маӀӀна билгалдаккхар; йешначун хьокъехь мах хадош а, шена хетарг олуш а барта а, йозанца а къамел дан хаар;

• Йер-дахарехь а, дешаран процессехь а нохчийн литературех пайдаэца хаар кхоллар;

• шен мукъачу хенахь йешарна ханна план хӀоттор, нохчийн маттахь шена хазахета йешаран говзарш мехала хетар къастор а, бух балор а;

• нохчийн литературин говзарш системехь йешарца дуьне довза а, дуьненахь ша дӀалоцу меттиг къасто а, адаман а, йукъараллин а йукъаметтигаллин гармонизаци латторан а хьашташ кхоллар;

• хаамийн хьостанашца болх бан хаар кхиор, Интернетера а, иштта кхийолчу хьостанашкара хаамашна презентаци йар а, кечйар а.

ДЕШАРАН ПЛАНЕХЬ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предметан программа хӀоттийна Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартан коьртачу йукъарчу дешаран программы буха тӀехь, иза лерина йу дешаран 134 сахьтана (10 кл. – 68 с., 11 кл. – 66 с.).

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

Дешаран предметан чулацамо шена йукъалоцу литературин говзарийн а, церан авторийн а гайтар, иштта тематикин блокаш а: «XX-чу бӀешеран хьалхарчу эхан нохчийн литература», «XX-чу бӀешеран шолгӀачу эхан нохчийн литература», «XXI-ра бӀешо долалучу муьран нохчийн литература», «Кхечу къаьмнийн литература».

ТЕМАТИКИН БЛОКАШ

10 КЛАСС

XX-чу бӀешеран хьалхарчу эхан нохчийн литература

Арсанов С-Б.А. «Маца девза доттагӀалла» роман.

Мамакаев М.А. Стихотворенеш «Тулгаша а дуьйцу», «Даймахке», «Зама», роман «Зеламха» (романан дакъош).

Гадаев М-С.Г. Стихотворенеш «Даймахке сатийсар», «Дай баьхна латта», «Генара кехат», «Цен-Берд».

Гайсултанов И.Э. Исторически повесть «Александр Чеченский».

Эдилов Х-М.Э. Поэма «Сийлаха».

XX-чу бешеран шолгIачу эхан нохчийн литература

Абдулаев Л.Ш. Стихотворенеш «Весет», «Диканиг хьахадан кхоьру со ...».
Яралиев Ю.С-И. Стихотворенеш «Гиллакх», «Лулахо, ладогIал цкъа...».
Бексултанов М.Э. Повесть «Дахаран хин генара бердаш».
Ахмадов М.М. Пьеса «Лаьмнел а лекха».
Эльсанов И.И. Повесть «ЦегIачу декхнийн боьлак».
Бисултанов А.Д. Стихотворенеш «Нохчийчоь», «Нана».

XXI-ра бешо долалучу муьран нохчийн литература

Яшуркаев С.С-И. Стихотворенеш «Самах ду, гIенах ду», «Дагахьбалламаш, дагалецамаш».
Исмаилов А.Т. Стихотворенеш «ВогIура воккха стаг», «Кхийра кхаба».
Цуруев Шарипан дахар, кхолларалла. Стихотворенеш «Нохчийчоьне», «Йисалахь, Нохчийчоь».

11 КЛАСС

Довзийтар

XX -чу бешеран хьалхарчу эхехь нохчийн литература кхиаран башхаллаш.
XX -чу бешеран шолгIачу эхехь нохчийн литература кхиаран башхаллаш.
XXI -чу бешеран йуьххьехь нохчийн литература кхиар.
Литературин родаш. Исбаьхьаллин васт (художественный образ).
Сюжетах а, композицих а кхетамбалар. Драматурги.

XX-чу бешеран хьалхарчу эхехь нохчийн литература

Исаева Мареман дахар а, кхолларалла а. «Ирсан орам» романан дакъош.
Айдамиров Абузаран дахар а, кхолларалла а. «Йеха буйсанаш» роман.
Ахматова Раисин «Хуур дац, кхолламо хIун кечдо вайна...», «Даймахке», «Нене», «Сан йурт»
стихотворенеш. «Дагалецамийн новкъа» – автобиографически поэма.
Сулейманов Ахьмадан «Берд», «Дог дохден цIе» стихотворени. «Ламанан хьостанаш», «Батто сагатдо» стихотворенеш.

XX-чу бешеран шолгIачу эхехь нохчийн литература

Арсанукаев Шайхин «Весет», «Нагахь хьан гIо оьшуш» стихотворенеш. «Гиний шуна?»
стихотворени. «Дицдина илли», «Ненан мотт» стихотворенеш. «Кхолламан сизаш» стихашкахь
роман. «Нийсонна гимн» стихотворени.
Рашидов Шаидан «Баланах дуьзна дог» стихотворени. «Пондар боьлху»
стихотворен. «Аружа» – исторически хиллачийн буха тIехь йазийна поэма.
Гацаев СаьИдан «Йише Маржане», «Хабий хьуна, Фирдоуси стихотворенеш. «Хатта
хьайна Саадига», «Цкъа а дац ойла кьубьлуш» стихотворенеш. «Хийла нохчийн
кIант», «Баьсте хир йу- баьсте, баьсте!..» стихотворенеш.
Ахмадов Мусан «Нохчийн махкахь, нохчийн маттахь» стихотворени. «Зингатиин
барз ма бохабелахь» повесть.
Дикаев Мохьмадан «Нохчийн хIусам», «Стегаг цIе», «Суна лаьа» стихотворенеш
Бексултанов Мусан «Iаьржа бIаьрг», «Хьалхара парта», «Корталин Хантоти»
дийцарш.
Шайхиев Iалвадин «Стаг велча, йуьртахь зударий боьлху», «Аса а ма лайна»
стихотворенеш. «Дерачу кхолламан кхиэл» – стихашца йазийна повесть.
Алиев Гапуран «Кьонахийн зама», «ХIун лозу хьан, Нохчийчоь?» стихотворенеш.
«Кьонахе», «ДоIа» стихотворенеш.

XXI-чу бешеран хьалхарчу шерийн нохчийн литература

Ибрагимов Канта. Роман «Берийн дуьне».

Кхечу къаьмнийн литература

Александр Казбегин «Элиса» повесть

Кулиев Кайсын «Хиндолчунна аьлла байташ», «ТӀуьначу лаьттан цинц къуьйлу» стихотворенеш.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МЕТТАН ЛИТЕРАТУРА» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМІАШ

Коьртачу шкоলেখь «Ненан (нохчийн) меттан литература» дешаран предмет Іамор хьажийна ду дешархой роґера личностни а, метапредметни а, предметни жамІашка кхачарна.

ЛИЧНОСТНИ ЖАМІАШ

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предметан белхан программин личностни жамІаш коьртачу йукьарчу дешаран тӀегІанехь кхочушхуьлу дешаран а, кхетош-кхиоран а болх дешаран организацехь цхьаьна дІабахьарца. Болх дІабахьар кхочушдо Россин социокультурни а, синьобздангаллин а ламасталлин мехаллашца доґуш ма-хиллара. И мехаллаш йукьараллин бакьонаша къобалийна тӀе а эцна, цара аьтто бо шен дуьне довзар а, ша шен кхетош-кхиор а лакхадакхарехь.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предметан белхан программа карайерзоран личностни жамІаш коьртачу йукьарчу дешаран тӀегІанехь декхарийлахь ду дешархошна, дикачу мехаллах пайда а оьцуш, куьйгалла а хилла дІахІитта, шайн гІуллакхдарехь гулдина зераш шордан а, церан буха тӀехь кхетош-кхиоран гІуллакхдаран хьежамаш кхолла а, цу йукьахь кху декьахь а:

• гражданалла кхетош-кхиоран:

гражданинан декхарш а, цуьнан бакьонаш а кхочушйан кийча хилар, бакьонаш а, машар а, кхечу адаман законан бакьонаш ларар; доьзалан, йукьарчу коьртачу дешаран программаш кхочушйечу дешаран организацин, меттигерчу йукьараллин, хьомсарчу мехкан, пачхьалкхан дахарехь жигара дакъалацар; цхьана а кепара эскремизм, дискриминаци тӀецалацар; адаман дахарехь тайп-тайпана социале институташа дІалоцучу меттигах кхеташ хилар; гражданан коьртачу бакьонех, машарх, декхарх лаьцна хьежам хилар, социале норманаш а, личностни йукьаметтигаллин бакьонаш а йовзар; коррупцина дуьхьало йан кийча хилар; тайп-тайпана гІуллакхдар нахаца цхьаьна дан хууш хилар, дешархой шаьш дечу урхаллахь дакъалаца кийча хилар, гуманитарни гІуллакхаллахь (волонтералла, нахана гІо дар,) дакъа лоцуш хилар а.

• патриотийн кхетош-кхиоран:

дуккха а къаьмнаш долчу йукьараллахь Россин гражданин хилар дозалла хетар, ненан мотт Іамор, Россин Федерацин а, шен къоман а, Россин къаьмнийн а истори, культура йовза лууш хилар, шен Даймехкан мехаллаш доккха хІума хеташ хилар: Іилманан, искусствон, спортан, технологин, тӀеман а, белхан а хьуьнарш мехала хетар; Россин символаш, пачхьалкхан деза денош, исторически а, Іаламан тӀаьхьалонаш, памятникаш, хьомечу пачхьалкхехь дехачу къаьмнийн ламасташ ларар, синьобздангаллин кхетош-кхиор: синмехаллаш харжа оьшучохь а, оьздангалла харжа эшар нисделлачу хьолехь а нийса харжам бар, шен леларан нийса мах хадо хаар а, нехан леларан мах хадо хаар а, харц леларшна резацахилар; личность индивидаца а, йукьараллица а маьрша, жопалле хилар.

• синьобздангаллин кхетош-кхиоран:

искусствон башх-башха тайпанаш а, шен къоман а, кхечу къаьмнийн а ламасташна, кхоллараллина а битаме хилар, искусствон синхааме тӀеІаткъамах кхеташ хилар, исбаьхьа культура ладаме хетар, Даймехкан а, дуьненан искусствон мехаллах кхеташ хилар, этносийн культурин ламасташ а, халкъан кхолларалла а маьІне хетар, тайп-тайпанчу искусствошкахь шен меттиг каро хьажар а.

• физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:

дахаран мехаллах кхетар, шен могошалла ларйар, могошалла ларйеш дахар нисдар (пайде хІума йаар, гигиена ларйар, садаІаран а, белхан а хенан раж ларйар, спорте лелаш йа физкультура йеш хилар); вуон хІуманаш лелор дитар (къаьркьа малар, наркотикаш лелор, тонка озар), иштта кхийолу дегІан а, синан а могошалла талхош йолу хІуманаш целелор; кхерамазаллин бакьонаш ларйар, иштта интернет-машанашкахь а кхерамазаллин бакьонаш ларйар, стресс хила тарлун

хъелашна марзвалар, хийцалучу социале а, хаамийн а, Иаламан а хъелашна а кийча хилар, иштта цу хьокъехъ шен дахаран зерех пайда а оьцуш, кхин дӀа а шен Иалашонашка дӀаэхар;

шена а, кхечарна а бехк билла сиха цавалар;

шен синхаамаш шехахъ сацо хаар, кхечеран синхаамийн хьолах кхетар;

стаг гӀалат волуш хуьлуш хилар хаар а, шен гӀалаташ тӀелаца хаар, уьш нисдан хъажар.

• **кӀинхъегаме кхетош-кхиоран:**

хьалхахИттийна декъарш кхочушдан Иалашонца жигара дакъалацар (добзалехъ, гӀалин, кӀоштан йукъардешаран дешаран организацехъ), йукъараллин а, технологически а гӀуллакх а, болх а дӀаболо, дӀахӀотто хаар, тайп-тайпана гӀуллакхаллин план хӀотто а, иза кхочушӀан а Иамар, тайп-тайпана кӀинхъегаман корматаллаш Иамор, корматаллин йукъараллехъ дӀатарвала, ваза.

• **экологин кхетош-кхиоран:**

йукъараллин а, Иаламан а, Иилманийн а хааршна тӀе а тевжаш, гонахъарчу Иаламан хьокъехъ хьалхахӀуьтту хьесапаш кхочушдан, гонахъарчу Иаламан пайдехъ хин долу гӀуллакхаш дӀадахъа план хӀоттор, экологин культурин тӀегӀа лакхадаккхар, экологин кӀорггера проблемаш йовзар, уьш кхочушӀан некъаш лахар, гонахъара Иалам бехдийр долу белхашна дуьхьал жигара дакъалацар, Иаламан, технологин, йукъараллин йукъарлехъ зӀе латтош волу гражданинан маӀна довзар, экологин хъежамашна лерина гӀуллакхаллехъ жигара дакъалацар.

• **Иилманан мехаллех кхетам:**

вайзаманан Иилманан системехъ адам а, Иалам а, йукъаралла а кхиар толлучу хъежамашна тӀе а тевжаш, адаман Иаламца а, йукъараллица а йолу зӀенаш а, дуьне довзаран гӀирс санна меттан а, йешаран а культура карайерзор, талламаш бар Иамар, талланийн зерийн ойлайар, талламаш ша а, коллективана а йукъахъ дӀабахъар.

Йукъараллин а, Иаламан а хийцалучу хъелашна дешархо марзварехъ кхачойеш йолу личностни жамӀаш:

добшучара йукъараллин зераш карадерзор, шен хене хъаьжжана, йукъараллехъ леларан бакъонаш, норманаш, йукъараллин дахаран кепаш, тобанашкахъ, йукъараллашкахъ а, цу хьокъехъ добзалехъ нийса леларан коьрта йукъараллин меттиг къасто хаар;

билгалдоцчу хъелашкахъ, кхечеран зерашна, хааршна виллина хиларца добшучаьргахъ зӀе латторан хъуьнар хилар;

билгалдоцчу хъелашкахъ, шен компетенцин тӀегӀа лакхадаккхаран хъуьнар кхиор, ткъа иза кхочушдархъама практически гӀуллакхецула а, цуьнца цхъаьна кхечу адамашка а хьокъжуш Иамар, церан керлачу хааршна тӀекхиар;

васташ билгалдахар а, уьш вовшахъэр, керла хаарш карадерзор, цуьнца цхъаьна идейн, кхетамийн формулировка йан хаар, объектех, хиламех гипотезаш кхолла хууш хилар, шен хаарийн дефицитех кхетар, шен компетенцин тӀегӀа довзар, шен кхиаран план хӀотто хаар;

коьртачу кхетамех, терминех, чӀагӀделлачу кхиаран концепцин декъехъ болчу кхетамех оьшург къасто хаар;

Иаламца, йукъараллин, экономикин йукъаметтиган анализ йар, и йукъаметтигаш къастор;

гонахъарчу Иаламан бечу тӀеӀаткъамна чот а йеш, Иалашонашна тӀекхочуш а, декхарш кхочушдеш а, шен гӀуллакхийн, белхийн мах хадо хаар;

дешархошкахъ стрессийн ситуацешкахъ боха ца боха Иамор, хуьлучу хийцамийн а, церан тӀаьхьенех нийса мах хадо Иамор, стрессийн ситуацешна дуьхьало йан йезаш хилар, стрессийн ситуацин мах хадо хаар, йуьхъарлаьцна гӀуллакхашна, хъелашка хъаьжжина, корректировка йан хаар, йуьхъарлаьцначу гӀуллакхехъ кхиамаш ца хилахъ а, воха а ца вухуш, кийча хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМӀАШ

Дешаран универсальни довзаран дараи карадерзор:

Коьрта маьӀнийн дараш:

объектийн (хиламийн) билгалйолу билгалонаш Йорайахар а, къастор а;

классификацин ладам боллу билгалонаш а билгалйаха, йечу анализан жамӀ даран а, дустаран а. критерешна а бух бало;

хьалха хӀиттийнчу декхаршка хъаьжжана, къастайечу факташкахъ хила догӀурш а, бӀостанехъ

дерг а билгалдаккха, тергоне эцнарш гайтйта а, хила догIурш а, Ёостанехь дерг а Ёорадаккхаран критереш йало;

хьалхахIоттийнчу декхарна оьшучу хаамийн дефецитах къастор;

хиламаш а, процессаш а Iаморехь бахьанин-талламан уьйраш къастор, дедуктивни а, индуктивни а ойланехь сецначарах пайда а оьцуш жамI дар, аналогича догIуш ойланехь сецначун жамI дар, вовшашца уьйр йолчарах гипотезийн формулировка йар;

дешаран шардаран кхочушдан шен лаамехь некъ лахар (масех вариант вовшаш йустар, уггаре гIолехь йерг харжархьама).

Бухера талламан дараш:

довзаран талламан гIирс санна хаттарех пайдаэцар;

догIуш доллу хаттарш хIиттор, шен лаамехь лобхучу хаамашна жоп лахар;

шена хетачух лаьцна гипотезин формулировка йар, шен хетачун аргументаци йалор;

ша хIоттийнчу планаца талламан бар, чолхе йоцу эксперимент дIайахьар, талламан объектан башхаллаш билгалйахар, объектийн йукъара бахьанин-талламан уьйраш къастор

Таллам барехь (экспериментехь) сьхахиллачу хаамийн бакъхиларх пайдэцаран мах хадор;

дIабаьхьначу таллабийн хиллачу зерийн жамIийн ша формулировка йар, хиллачу жамIийн бакъхиларан мах хадоран гIирс бевзаш хилар;

процессаш, хиламаш, церан тIаьхьалонна хила тарлучу кхиаран прогноз йар, иштгачу а, царах терачу ситуацешкахь шен хетарг къасто, керлачу хьелашкахь а, контекстехь а церан кхиаран хетарг хьалха таттар;

Информацица болх бар:

хьалха хIиттийна дешаран декхарш а, тIейихкина критереш а кхочушйан хьостанашкара информаци, хаам лохуш тайп-тайпана некъех, гIирсех пайдаэца, харжа, анализ йан, системизаци йан, башх-башха информацийн тайпанийн, гайтаран кепийн интерпретаци йан,

цхьаьна йогIу аргументаш лаха (цхьа верси, идей бакъйеш йа харцйеш), шен лаамехь информаци дIагайта йогIуш йоллу кеп харжа, чолхе йоцучу схемашца, диаграммашца, йа кхечу кепара графикаца кхочушдечу шардаран иллюстраци йан;

хьехархоша къастийнчу критерешца, йа шен лаамца формулировка йина информаци тешаме хилар къасто;

информаци эвсаре дагахь латто а, системизаци йан а.

Дешаран универсале, коммуникативе дараш карадерзор:

Къамел дар: хетачух кхета а, хетачун формулировка йан, Iалашоне а, къамел даран хьелашка хьаьжжана, эмоцеш гайтар, шена хетарг барта аларца а, йозанан текташкахь а дIагайта, къамел даран невербале гIирсаш бовза, социале билгалонийн маьIнех кхетар, Iотбаккхаме хьелаш кхуллу таронаш йовза, Iотбаккхамаш кIадбан, бартбан, кхечеран Iалашонех кхеташ хила, шеца къамел дечуьнца ларам хила, оьздачу кепехь шена нийса цахетачун формулировка йар, къамел дечу йукъана догIуш доллу хаттарш хIиттор, шен лаамехь къамел даран формат харжа, аудиторин башхалле хьаьжжана, къамелана презентаци йан, цуьнга хьаьжжана, барта а, йозанан а текстийн гайтаран материал хIоттор.

Шен лаамехь гIуллакх дIадахьар: билгал йолу проблема кхочушйеш болх ша беш а, йа тобанна йукъаьхь беш а, гIолехь долчух кхета а, пайдаэца а, хьалха хIоттийна Iалашо кхочушйарехь тобанца кхочушйан йезаш хиларан бух бало, цхьаьна дечу гIуллакхан Iалашо тIеэца, и кхочушйан дараш тобанца билгалдаха, шайна йукъаьхь болх дIасабекъа, бартбан, процесс а, жамIаш а дийцаре дан, масех адамна хетачун йукъара маьIна даккха, куьйгалла дан кийча хила, тIедахкарш кхочушдан, муьтIаьхь хила, цхьаьна бечу белхан дIахIоттаран план хIотто, цу балха йукъаьхь хIораннан меттиг къасто, белхан Iалашонаш вовшашна йукъаьхь, хIораннан тароне хьаьжжана, дIасайекъа, тобанан декъашхошца белхан Iалашонаш йийцаре йан, шен белхан дакъа кхочушдан, ша биначу белхан мехалла къасто, белхан йуьхьца кхочушхилла доллу жамI дуста, белхан жобпалле дакъа сьхаэца, тобанна хьалха жоп дала кийча хила.

Дешаран универсале, регулятиве дараш карадерзор:

Ша шен къеде хIоттор: дахаран а, дешаран а хьелашкахь нислун проблемаш къасто, сацам тIелоцуш тайп-тайпана некъаш билгалбаха, шардар кхочушдан шен лаамехь алгоритм харжа,

дешаран шардар кхочушдан некъ харжа, ша кхийдайечу вариантшна аргументацеш йало, Iамочу обьектех хийначу керлачу хаарийн хьесап а деш, кхийдайечу алгоритмана корректировка йан, харжам бан, бинчу сацамна жобпалле хила.

Ша шен терго латтор: ша шена терго латторан некъаш карадерзо, ша шена мотиваци йан, хьолана богуш боллу мах хадо, хьал хийца план кховдо, дешаран шардар кхочушдеш, халонийн контекст лара а, халонашна сема хила, хийцалучу хьелашка хьаьжжана, шен сацамна адаптаци йан, кхочушхиллачу (кхочуш ца хиллачу) жамIийн бахъанаш кхето хаа, хиллачу зерийн мах хадо, хиллачу хьолехь пайде дерг къасто, керлачу хьелашка хьаьжжана, гуллакхаллин йукъа коррективаш йало, гIалаташ къасто, Iалашонан а, хьолан а жамIца богуш мах хадо.

Эмоциале интеллект: шен а, кхечеран а эмоцеш къасто а, йийца а, царна урхалла дан, эмоцеш билгалйаха, эмоцеш хиларан бахъанин анализ йан, ша кхечу стеган метта хIотто, кхечун бахъанех, Iалашонах кхета, эмоцеш гайтаран некъан урхалла дан.

Шех а, кхечарах а кхетар: кхечу стагах кхета, цуьнан хетачун оила йан, гIалат вала / йала шен бакъо хила, изза бакъо кхечун йуйла хаа, ша долу хIума тергонехь латто йиш йоций хаа.

ПРЕДМЕТАН ЖАМIАШ

«Ненан меттан (нохчийн) литература» дешаран предметехула йолчу белхан программа карайерзоран предметан жамIаша гайта деза:

1) кхин дIа шен кхиарехь ненан меттан литература йешаран а, Iаморан а ладамаллех кхетар; хIокху дуьнен чохь ша вовзаран а, дуьнедовзаран а гIирс санна систематически йешар оьшуш хиларан хьашташ кхоллар, адаман а, йукъараллин а йукъаметтиг тайар, массо а агIор диалог йар;

2) ненан меттан литература халкъан къоман-культурин коьрта мехаллех цхьа мехалла хиларх, дахар довзаран шатайпа некъ хиларх кхетар;

3) культурин самоидентификаци латтор, шен къоман культурин тоьлла говзарш Iаморан буха тIехь ненан мотт Iаморан коммуникативни-эстетикин таронех кхетар;

4) шена хетарг аргументашца дIаала а, говзачу дашца барта а, тайп-тайпанчу жанрашкахь йозанца а, оздангаллех вуьззина квалифицированни дешархо кхиор, цуьнгахь, хIуманан хьесап доккхуш, къамел дан Iамор, йешнарг йийцаре йечохь дакъалацар, шен йешаран мукъачу хенан план хIоттор;

5) тайп-тайпана этнокультурин ламасташ гойтуьйту литературин исбаьхьаллин говзарех кхетар Iамо кхиор;

6) Илманан а, гуллакхан а, публицистикин а литературех исбаьхьаллин литературин башхаллаш къасто Iамар, йешначун критически мах хадо а, анализ йан а говзалла кхоллар, литературин говзарехь гайтинчу дахаран исбаьхьаллин дуьненах кхетар;

ЖамI: доьшуш верг кхета йешаран маьIналлех а, ладамаллех а, йешарна а марзло, тайп-тайпана говзарш йешаран зедалар хуьлу.

Нохчийн литература халкъан къоман-культурин коьрта мехаллех цхьа мехалла хиларх, дахар довзаран шатайпа некъ хиларх кхетар.

ЖамI: доьшуш верг кхеташ хуьлу нохчийн литературехь къаьста нохчийн къоман менталитет, цуьнан истори, дуьненах кхетар, литературо адаман дахаран оьшу коьрта маьIнаш доьзуьйтий а.

Нохчийн фольклоран а, кхечу халкъийн фольклоран а, XX бIешаран нохчийн йаздархойн, XXI бIешаран йуьххьерчу йаздархойн литературин а, Россин халкъийн литературин а Iамийнчу говзарийн коьртачу проблемах кхетар, литературин вастех кхетар, эстетически хьежам кхоллар, литературин исбаьхьаллин васташ кхуллуш долчу меттан гайтаран гIирсаш бевзаш хилар, оздангаллехь ша къастор, Россин халкъан культурин говзарийн а, нохчийн халкъан культурин а, дуьненан кхечу къаьмнийн, дуьненан культурин а говзарш Iаморехь нохчийн меттан таронаш кIезиг цахиларх кхетар а.

ЖамI: адамийн йукъара проблемаш йовзарехь зедалар хуьлу доьшуш волчунна, нохчийн литературин меттан таронех пайдаоьцуш, и проблемаш йийца а Iема.

Литературин говзаршна анализ йан хаар, уьш муьлхачу жанрийн тайпанех йу къасто хаар, литературин говзаран теманах а, идеях а, гIиллакхе пафосах кхета а, кхолла а, турпалхойн амалш билгалйаха, цхьана йа масех говзарийн турпалш вовшашца дуьхьалхIотто, тексташна йукъара цитатех а, нохчийн меттан суртхIотторан гIирсех а пайдаоьцуш, прозийн говзарийн йа церан дакъош

схъадийца хаар, ладоьгІначу а, йешначу а текстех лаьцначу хаттаршна жоп далар, тайп-тайпанчу аларийн барта монолог йан, диалог дІайахьа, нохчийн литературин шена хета маххадор, шена хетарг аргументашца дІаала а, говзачу дашца барта а, тайп-тайпанчу жанрашкахь йозанца а, оздангаллех вуьззина квалифицированни дешархо кхиор, цуьнгахь, хІуманан хьесап доккхуш, къамел дан Іамор, йешнарг йийцаре йецохь дакъалацар, шен йешаран мукъачу хенан план хІоттор;

ЖамІ: доьшуш волчунна карадоьрзу литературин говзарийн анализ йар а, интерпретаци йар а, къамелаца и дІахІотто а, шена хетачунна аргументаци йан а, шениг чекхдаккха хаа а, ша йеша леринчу литературин го къасто а.

Тайп-тайпана этнокультурин ламасташ гойтуьйту литературин исбаьхьаллин говзарех кхета Іамор кхиор; литературин говзарийн эпохаца йолчу зІенех кхетар, цо шена чукъуьйлу оздангаллин мехаллаш билгалйахар, нохчийн а, оьрсийн а литературин, культурин синьоздангаллин мехаллашна тІаьхьа вазар/йазар а, Іамийнчу литературин говзаршна шениг (цкъацкъа) интерпретаци йар.

ЖамІ: доьшуш верг Іема нохчийн литературин а, нохчийн матте гочийнчу а говзарех кхета.

Тайп-тайпана литературин жанрийн говзарш барта схъаййцарх кхетар а, Іамийнчу говзарийн тематикаца йовзна сочиненеш, изложенеш йазйар а, кхоллараллин цІера белхаш йаздар а, литературин а, культурин а теманашна рефераташ йазйар, говзаршкахь сюжетан элементаш, композици, исбаьхьаллин васташ кхуллуш долчу меттан гайтаран гІирсаш къастор а, говзаран идейн-исбаьхьаллин чулацам белларехь долчу церан маьІнех кхетар (филологин агІонгахьара анализ йаран элементаш), литературин говзаран анализ йарехь литературоведчески терминологи йевзаш хилар, авторан позицех кхетар, Іилманан а, гІуллакхан а, публицистикин а литературех исбаьхьаллин литературин башхаллаш къасто Іамар, йешначун критически мах хадо а, анализ йан а говзалла кхоллар, литературин говзарехь гайтина дахаран исбаьхьаллин дуьненах кхетар.

ЖамІ: доьшуш волчо карадерзадо, маьІна а доккхуш, диканиг къастош, йешар, текстах кхета, кхечу тайпанийн текстех къасто Іема, интеллектуальни ойла йарца йешаран хьокъехь хиллачу дуьхьарлера синхаамашка йухахьажар.

Классийн предметийн жамІаш

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

10 КЛАСС

• Россин кхидолчу къаьмнийн культуурешца йолчу диалоган контекстехь нохчийн къоман оздангаллин мах хадо таро лун нохчийн халкъан а, литературин а туьйранин, кицанийн проблематика билгалйаккхар, говзаршкахь Даймакках а, Іаламах а лаьцна чукъуьйлу ойланехь нохчийн къоман культурин а, оздангаллин а коьртачу мехаллех кхетар.

• нохчийн къоман амалх, «йахь», «сий», «Даймохк безар», «баккхийнаш ларар», царах terra долу нохчийн къоман гІиллакх-оздангаллин координатех долу кхийолчу мехаллех а, нохчийн меттан а, ненан меттан къамелан хазнех йуьхьанцара кхетам хила,

• проектни-талламан гІуллакхалла дІадахьа говзалла хила, цуьнан жамІаш дІадовзийта а, тайп-тайпана информацин хьостанашца болх бан коьрта хаарш хила а, царна презентаци йан говзалла хила а.

• нохчийн къоман амалх, «йахь», «сий», «Даймохк безар», «баккхийнаш ларар», царах terra долу нохчийн къоман гІиллакх-оздангаллин координатех долу кхийолчу мехаллех а, нохчийн меттан а, ненан меттан къамелан хазнех йуьхьанцара кхетам хила.

11 класс

• Даймакках а, нохчийн доьзалх а лаьцначу говзаршкахь Россин къаьмнийн культурин контексташкахь нохчийн литературин меттиг къасто хууш хила.

• кховдайечу плана буха тІехь фольклоран а, литературин а текстан маьІнин анализ йан хаарш хила, исбаьхьаллин текст йешархочунна, вайзаманхочунна авторо беш кхайкхам санна лара, турпалхойн васташ дустаран форматехь историко-культурин коментареш а, шен тексташ а кхолла, проблемин хаттаршна жопаш дала, хьехархочун куьйгаллица исбаьхьаллин искусствон говзарш кхечу искусствон говзаршна дуьхьалхІитто а, шен пайдехь хин йолу говзарш харжа Іама.

- Даймахках а, нохчийн доьзалх а лаьцначу говзаршкахь Россин къаьмнийн культурийн контексташкахь нохчийн литературин меттиг къасто хууш хила.

- нохчийн халкъан оздангаллин мах хадо таро лун тайп-тайпана жанрийн говзарийн проблематика а, оздангаллин шатайпа башхалла билгалйаккха, Даймехкан Iаламах а, Даймахках а лаьцначу говзаршкахь нохчийн къоман синкхетаман коьрта культурин а, оздангаллин а мехаллаш йовзар.

- исбаьхьаллин говзаран кепан а, чулацаман цхьаалла ойла йеш тIеэцар, шен йешархочун ассоциацийн тIегIа дIахIоттор, исбаьхьаллин текстан эстетически анализ йан хаарш хила, исбаьхьаллин текст йаьржина историко-культурин коментареш а, тайп-тайпанчу форматехь йаран форматехь шен тексташ а кхолла, исбаьхьаллин искусствон говзарш дуьхьалхIитто а, ша а шен цIахь йеша говзарийн гуо кхолла а, исбаьхьаллин литература йешаран перспективе йолу Iалашо къасто а;

- проектни-талламан гIуллакхалла кхочушдан, цуьнан жамIаш дIадовзийта а, тайп-тайпана информацийн хьостанашца болха бан коьрта хаарш хила а, царна презентаци йан говзалла хила а.

**НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ
10 КЛАСС (68 сахьт)**

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
Дакъа 1. XX-чу бѐшѐран хьалхарчу эхан нохчийн литература					
1.1	Арсанов С-Б.А. «Маца девза доттагIалла» роман. Романехь кьинхьегамхойн васташ кхолларан башхаллаш. Арсби а, цуьнан накъостий а: Джо, Таташ, Джабраил. Бено. Цуьнан гIиллакх-оьздангалла кхиаран хьелаш. Романехь зударийн васташ. Романехь къаьмнашна йукъара доттагIаллин тема гайтаран башхаллаш	5	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
1.2	Мамакаев М.А. Стихотворенеш «Тулгаша а дуьйцу», «Даймахке», «Зама», роман «Зеламха» (романан дакъош). Мамакаев Мохьмадан дахаран, кхоллараллин некъ. Мамакаев Мохьмадан поэзехь Даймехкан тема. Стеган паргIато, сий цуьнан Даймахкаца йолчу йукъаметтигех доьзна хилар. Поэтан лирически турпалхочо дахарх, заманах йо ойланаш. Мамакаев Мохьмадан лирикехь поэтан, поэзин тема. «Зеламха» роман. Роман исторически бакъдолчийн буха гIехь йазийна хилар. Зеламхех обарг винарг – цу хенахьлера социально-политически дахар. Йаздархочун шен турпахочуьнга болу хьѐжамаш. Турпалхойн васташ кхолларехь, дахаран исбаьхьаллин сурт хIотторехь йаздархочун корматалла. Нохчийн литературехь Мамакаев Мохьмадан кхоллараллин мехалла	9	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

1.3	<p>Гадаев М-С.Г. Стихотворенеш «Даймахке сатийсар», «Дай баьхна латта», «Генара кехат», «Цен-Берд».</p> <p>Гадаев Мохьмадан кхолларалла. Цуьнан поэзехь дуьненах, дахарх, Иаламах йолу ойланаш. Лирически турпалхочун оздангалла.</p> <p>Поэтан лирикехь безаман тема.</p> <p>Гадаев Мохьмадан поэзин исбаьхьаллин басарш, шатайпанан аьхналла.</p> <p>Нохчийн литературехь Гадаев Мохьмадан кхоллараллин мехалла</p>	7	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
1.4	<p>Гайсултанов I.Э. Исторически повесть «Александр Чеченский».</p> <p>Гайсултанов Iумаран дахар а, кхолларалла а. Цуьнан повестийн, дийцарийн проблематика. Вайн заманан кегийрхой гиллакх-оздангаллица кхиоран проблемаш хитторан башхаллаш.</p> <p>Исторически повесть «Александр Чеченский». Нохчийн кентан кхоллам повесть тӀехь гайтаран башхаллаш. Инарла-майор Александр Чеченский – 1812 шеран тӀеман гоьваьлла турпалхо. Алссам исторически гуллакхаш чулоцучу повестан хиламашкахула коьрта турпалхочун дахар, цуьнан амал кхиаран хьелаш исбаьхьаллица довзийтаран башхаллаш.</p> <p>Повестан композици, исбаьхьаллин гирсаш.</p> <p>Нохчийн проза кхиарехь, берашна, кхиазхошна йолу литература кхолларехь Гайсултанов Iумаран произведенийн маьӀна</p>	6	1	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
1.5	<p>Эдилов Х-М.Э. Поэма «Сийлаха».</p> <p>Эдилов Хас-Мохьмадан дахар а, кхолларалла а. Поэтан кхоллараллин шуьйра проблематика. Даймехкан, маршонан теманаш. Кьинхьегаман стаг ларар.</p> <p>Лирически турпалхочун адамашка йолу кьинхетаге дог-ойла.</p> <p>«Сийлаха» поэми тӀехь адаман дахар, ирс йукьараллехь кхоллалучу хьолех дозаделла хилар чӀагӀдар. ИбрахӀиман озда безам, цуьнан деган, ойланийн комаьршо. Эдалхин озда йоцу ойланаш а, гуллакхаш а. Сийлахас ца ларбина шен мерза безам, цуьнан доьхна дахар, цунах даьлла зулам.</p> <p>Поэми тӀехь суртхӀотторан, васт кхолларан поэтически гирсаш.</p> <p>Эдилов Хас-Мохьмадан кхоллараллин башхаллаш</p>	5	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		32	1	3	
Дакъа 2. XX-чу бӀешеран шолгӀачу эхан нохчийн литература					

2.1	<p>Абдулаев Л.Ш. Стихотворенеш «Весет», «Диканиг хъахадан кхоьру со ...».</p> <p>Абдулаев Лечин лирика. Поэтан стихийн коьрта проблематика а. филофски чулацам а. Лирически турпалхочун амалшкахь нохчийн кьоман гиллакх-оьздангалла. Поэтан стихан шатайпаналла.</p> <p>Яралиев Ю.С-И. Стихотворенеш «Гиллакх», «Лулахо, ладогIал цкъа...».</p> <p>Яралиев Юсупан поэзин проблематика, коьрта башхаллаш. Лирически турпалхочун ойланаш, синхаамаш.</p> <p>Стихотворенеш мукъаме хилар, цуьнан стихаш эшаршка йерзор. Яралиев Юсупан стихашкахь поэтически сурт кхолларан башхаллаш</p>	3	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.2	<p>Бексултанов М.Э. Повесть «Дахаран хин генара бердаш». Бексултанов Мусан кхолларалла.</p> <p>Цуьнан прозехь дахар шатайпанчу исбаьхьаллин хотIехь гайтар. Йаздархочо кега-мерса долчу хIумнашкахула, царах чекххъежарца дахаран чолхе, шайн кIорггера маьIна долу гуллакхаш, хьелаш къастор.</p> <p>Кьоман хиндерг халкъан ламасташ, гиллакх-оьздангалла ларйарца дозаделла хилар произведенешкахь чIагIдар. Турпалхойн амалш гайтаран, церан васташ кхолларан башхаллаш.</p> <p>Йаздархочун кхоллараллин маьIна, исбаьхьаллин башхаллаш. Халкъан барта кхоллараллица уьйр хилар</p>	5	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.3	<p>Ахмадов М.М. Пьеса «Лаьмнел а лекха». Ахмадов Мусан произведенийн коьрта проблемаш, теманаш, турпалхой.</p> <p>Ахмадов Мусан кхоллараллин обзор: бIешерашкара схьадогIу кьоман оьздангаллин ламасташ хIинцалерчу заманан лехамашца кьовсаме довлар, чолхечу дахаран галморзахаллаш адам эхь-бехках йухадалар, гиллакх лахдалар, халкъан ламасташка лерам бацар кьомана бохаме хилар; оьздангаллех ца вухуш, гиллакх лардеш дахаран халонех чекхвалар.</p> <p>Ахмадов Мусан поэзин, прозин исбаьхьаллин башхаллаш</p>	3	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.4	<p>Эльсанов И.И. Повесть «ЦегIачу декхнийн боьлак».</p> <p>Эльсанов Исламан произведенешкахь хIинцалерчу дахаран сурташ, адабийн кхолламаш. Турпалхойн амалш гайтаран башхаллаш.</p> <p>«ЦегIачу декхнийн боьлак» – исторически повесть. Нохчийн халкъо XIX бIешарахь шен паргIатонехь латтийн кьийсам. Повесть тIехь Шемалан боламах дозаделла долу исторически хьелаш бакьдолчуьнца нийсадогIуш</p>	4	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

	гайтар. Шемала хьафий а волу Исхьакъ вейтар. Машарехьа болу къоман лаам. БойсагIар а, Телхаг а. «ХIинца бен садаьржаш дацара», «ГIовгIа», «Йоккха стаг», «Мехк-Кхел»				
2.5	Бисултанов А.Д. Стихотворенеш «Нохчийчоь», «Нана». Бисултанов Аптин поэзин башхаллаш. Поэтан лирически турпалхочун шен Даймахке, халкъе, болу безам. Йахь йолу кIант кхийначу ненан сийдар. Граждански лирикин исбаьхьалла. Бисултанов Аптин поэзин исбаьхьаллин хатI	4	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		19	0	2	
Дакъа 3. XXI-ра бIешо долалучу муьран нохчийн литература					
3.1	Яшуркаев С.С-И. Стихотворенеш «Самах ду, гIенах ду», «Дагахьбалламаш, дагалецамаш». Даймахках къастарх болу цкъа а чекхбер боцу сингаттам поэтана тIех Iаьткъина хилар. Даймахках къаьстина волу лирически турпалхо цхьалха хилар гайтар. Нохчичунна Iаламат мехала долу, цо лардан хьакъдолу гIиллакх хьахадар. Лирически турпалхо шен ойланашца дай баьхначу махка цIаверзар. Нохчийн хIусамехь кхерч бовха латтош йерг, хьаша-да марзонца тIеобцуш йерг нана хилар чIагIдар. Дерриг а доьзалан ирс поэтана ненан вастехь гар. Поэто шен хьакъболчу сардамца тIеман маххадор	3	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.2	Исмаилов А.Т. Стихотворенеш «ВогIура воккха стаг», «Кхийра кхаба». Говзарехь жимачу стага воккхачуьнца хIотто деза гIиллакх а, воккхачо жимачуьнца лело деза гIиллакхаш а билгалдовлар. ХIора а воккха стаг жимачун дола дан, хьехар дан, цунна гIиллакхаш хьеха декхарийлахь хилар. Нохчийн гIиллакх-обздангаллин культурахь воккхачун сий-ларам баро йоккха меттиг дIалоцуш хилар. Лирически турпалхочун дахар цIена, даьсса хилар, цо шовданан хица (дикачу гIуллакхашца) шен дахар хьаладуза дезаш хилар. Автора дахаран некъ атта цахилар, иза чунехьа боьдуш цахилар, иза локхалле боьдуш хилар билгалдакхар. Жималлахь дикачу дас-нанас хьехаршца, шайн масалшца кхиош долу бер, шовданан хих йуьзна кхаба санна, сирлачу ойланех, къинхетамах дуьзна хилар произведенехь чIагIдар	2	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.3	Цуруев Шарипан дахар, кхолларалла. Стихотворенеш «Нохчийчоьне», «Йисалахь, Нохчийчоь». Поэтан лирически турпалхочун шен Даймахке болу	3	1	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

	йистйоцу безам. Шен махкахь, мухха а хилла а, къомана пайдехъа хилчхъана, тоам беш хилар. Поэто шен байташкахь Нохчийчоьнан, нохчийн къоман дахар муьлххачу а цхъана стеган дахарал деза хилар чIагIдар. Мехкан а, къоман а са, цуьнан мотт, гIиллакх-обздангалла хилар поэто коьрта ларар				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		8	1	0	
Дакъа 4. ЖамIдаран таллар					
4.1	Сочинени	3	0	2	
4.2	Проект	2	0	2	
4.3	Контролни болх /Тестиrowани/	1	1	0	
4.4	Шеран стандартизироваьни контролни болх	1	1	0	
Дерриг:		7	2	5	
Програьмица сахьтийн барам		68			

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ
11 КЛАСС (66 САХЪТ)

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐрaш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Дѐян сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
Дакъа 1. Довзийтар					
1.1.	XX -чу бѐшеран хъалхарчу эхехь нохчийн литература кхиаран башхаллаш. XX -чу бѐшеран шолгIачу эхехь нохчийн литература кхиаран башхаллаш. XXI -чу бѐшеран йуьххьехь нохчийн литература кхиар. Литературин родаш. Исбаьхъаллин васт (художественный образ). Сюжетах а, композицих а кхетамбалар. Драматурги	5	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 2. XX-чу бѐшеран хъалхарчу эхехь нохчийн литература					
2.1.	Исаева Мареман дахар а, кхолларалла а. «Ирсан орам» романан дакъош а доьшуш, текста тѐхь болх бар. Сийлахь-боккха Даймехкан тѐман хенахь кьинхетаман коллективо тылехь бен болх гайтаран башхаллаш. Акаев Руслан а Васса а. Анна Васильевна а, кегийрхой а. Исаева Мареман кхоллараллин мехалла. Драматически кьовсамах кхетамбалар. Драма. Комеди	6	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

2.2	Айдамиров Абузаран дахар а, кхолларалла а. «Йеа буйсанаш» роман. Машаре шолга шо. Салтичун кхоллам. Сацам. Вежарий. Дакъош довзийтар. Исторически романах болу кхетам кIаргбар. Ромах болу кхетам кIаргбар. Повесть. Дийцар. Очерк. Рецензи	5	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.3	Ахматова Раисин дахар а, кхолларалла а. «Хуур дац, кхолламо хIун кечдо вайна...», «Даймахке», «Нене», «Сан йурт» стихотворенеш. «Дагалецамыйн новкъа» – автобиографически поэма. Цуьнан турпалхочун кхоллам Даймехкан, халкъан кхолламах къасталур боцуш бозабелла хилар. «Дагалецамыйн новкъа» – автобиографически поэма. Поэмин тIехъ кьинхьегаман, безаман теманаш цхьанайогIуш къастор. Лиро-эпически жанрах кхетам балар Сулейманов Ахьмадан дахар а, кхолларалла а. Поэтан лирикехъ къонахаллин, оздангаллин тема. «Берд», «Дог дохден цIе» стихотворени. «Ламанан хьостанаш», «Батто сагатдо» стихотворенеш. Лирикех, лирически турпалхочух кхетамбалар. Поэтически маттах кхетамбалар	7	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		18	0	1	
Дакъа 3. XX-чу бIешеран шолгIачу эхехъ нохчийн литература					
3.1	Арсанукаев Шайхин дахар а, кхолларалла а. КIорггера кхетам, озда лаамаш болу поэтан лирически турпалхо. «Весет», «Нагахъ хьан гIо оьшуш» стихотворенеш. Цо дуьненах, дахарх йо ойланаш, адаман ирсе хьа кьийсам латто иза кийча хилар. «Нийсонна гимн» стихотворени. Поэтан говзаршкахъ Даймехкан исба хьа суьрташ, Iаламан аьрха хазалла, ненан меттан беркат. «Гиний шуна?» стихотворени. «Дицдина илли», «Ненан мотт» стихотворенеш. «Кхолламан сизаш» стихашкахъ роман. Даймехкан тIамехъ бIаьхоша турпалаллица Даймохк мостагIух Iалашбар романехъ гайтаран башхаллаш. «Кхолламан сизаш» стихашкахъ роман. Романехъ тIеман а, тылан а суьрташ. Поэтически маттах кхетам балар	6	1	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.2	Рашидов Шаидан поэтически кхолларалла. Лирически турпалхочу халкъах, махках йолу ойланаш. «Баланах дуьзна дог» стихотворени. «Пондар боьлху» стихотворен. «Аружа» – исторически хиллачийн буха тIехъ йазийна поэма. Махках даьккхинчу халкъо лайна баланаш, халонаш гайтаран башхаллаш. «Аружа» – исторически хиллачийн буха тIехъ йазийна поэма. Лирически	4	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

	турпалхочун халкъах, махках йолу ойланаш. Стихаш кхолларан кепаш				
3.3	Гацаев СаьИдан поэтически кхолларалла. Лирически турпалхочо заманех, дахарх йеш йолу ойланаш. «Йише Маржане», «Хабий хьуна, Фирдоуси стихотворенеш. «Хатта хьайна Саадига», «Цкъа а дац ойла къубьлуш» стихотворенеш. «Хийла нохчийн кІант», «БІаьсте хир йу- бІаьсте, бІаьсте!..» стихотворенеш. Ахмадов Мусан прозаически кхолларалла. «Нохчийн махкахь, нохчийн маттахь» стихотворени. «Зингатиин барз ма бохабелахь» повесть	5	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.4	Дикаев Мохьмадан дахар а, кхолларалла а. Поэтан шен Даймахках, ша схьаваьлладу халкъах дозалла даран ойла, патриотически синхаамаш, къоман хиндерг ирсе хила лаар – цуьнан кхоллараллин коьрта чулацам. «Нохчийн хІусам» стихотворени. «Стегаг цІе» стихотворени. Дикаев Мохьмадан поэзехь йахь, къоман оздангалла гайтаран башхаллаш. Цуьнан поэтически хатІ. «Суна лаьа» стихотворени. Стихаш кхолларан кепаш. Эпитетах кхетам балар. Бексултанов Мусан прозаически кхолларалла. Къоман хиндерг халкъан ламасташ, гІиллакх-оздангалла ларйарца дозаделла хилар говзаршкахь чІагІдар «Іаьржа бІаьрг», «Хьалхара парта» дийцарш. Турпалхойн амалш гайтаран, церам васташ колларан башхаллаш. «Корталин Хантоти» дийцар. Халкъан барта кхоллараллица уьйр хилар	7	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.5	Шайхиев Іалвадин поэтически кхолларалла. Шайхиев Іалвадин стихашкахь поэтически сурт кхолларан башхаллаш. «Стаг велча, йуьртахь зударий боьлху», «Аса а ма лайна» стихотворенеш. «Дерачу кхолламан кхиэл» – стихашца йазийна повесть. Къоман гІиллакхаш а, озда безам а гайтар. «Дерачу кхолламан кхиэл» – стихашца йазийна повесть. Повестан маьІна а, исбаьхьаллин къастамаш а	4	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.6	Алиев Гапуран дахар а, кхолларалла. «Къонахийн зама», «ХІун лозу хьан, Нохчийчоб?» стихотворенеш. «Къонахе», «ДоІа» стихотворенеш	2	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.7	Классал арахьара дешар	2	0	0	
Дерриг:		30	1	2	

Дақъа 4. XXI-чу бешеран хьалхарчу шерийн нохчийн литература					
4.1	Ибрагимов Канта. Роман «Берийн дуьне». Тема а, проблематика а, исбаьхьаллин башхаллаш.	3	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 5. Кхечу къаьмнийн литература					
5.1	Александр Казбегин Гуьржийн йаздархочун кхоллараллех хаамаш. «Элиса» повестан коьрта чулацам. Элисин, Чербижан, Анзоран, Важийан васташ. Кулиев Кайсын «Хиндолчунна аьлла байташ» стихотворени. Кулиев Кайсын «ТӀуьначу лаьттан цинц къуьйлу» стихотворени	5	1	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		5	1	0	
Дақъа 6. Жамдаран таллар					
6.1	Сочинени	2	0	2	
6.2	Проект	1	0	1	
6.3	Контролни болх /Тестиrowани/	1	2	0	
6.4	Шеран стандартизиrowанни контролни болх	1			
Дерриг:		5	2	3	
Программица сахьтийн барам		66			

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ
10 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс	Ц1ЕРА БОЛХ
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш			
	XX б1ешеран хьалхарчу эхан литература (32 с. + 4 с.)						
1.	Нохчийн меттан дешан мах. Арсанов СаьИид-Бейн дахар, кхолларалла	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
2.	Арсанов С-Б. «Маца девза доттаг1алла» романа дакъош дешар, дийцаре дар	1	0	0		www.urok95.ru .	
3.	Арсанов С-Б. «Маца девза доттаг1алла» романехь Арсбин васт	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
4.	Арсанов С-Б. «Маца девза доттаг1алла» романехь г1иллакх-обздангалла гайтар.	1	0	0		https://desharkho.ru/	
5.	Арсанов С-Б. «Маца девза доттаг1алла» романехь къаьмнашна йукъара доттаг1аллин тема гайтаран башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
6.	Мамакаев Мохьмадан дахар, кхолларалла. «Тулгаша а дубьцу» стихотворени. Мамакаев М. поэзехь Даймехкан тема	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/ https://desharkho.ru/	
7.	Мамакаев М. «Даймахке» стихотворени. Стеган парг1ато, сий цуьнан Даймахкаца йолчу йукъаметтигех доьзна хилар	1	0	0		www.urok95.ru . http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
8.	Мамакаев М. «Зама» стихотворени. Поэтан лирически турпалхочо дахарх, заманах йо ойланаш	1	0	0		www.urok95.ru .	

9.	<i>Классал арахъара дешар</i>	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
10.	Мамакаев М. «Зеламха» романан дакъош дешар, чулацам бийцаре бар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
11.	Мамакаев М. «Зеламха» роман. Гушмузакъан доъзалехъ бохам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
12.	Мамакаев М. «Зеламха» романан турпалхочун Зеламхин васт	1	0	0		www.urok95.ru.	
14.	Мамакаев М. «Зеламха» романехъ зударийн васташ	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
15.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/	
16.	Нохчийн литературехъ Мамакаев Мохьмадан кхолларалин мехалла	1	0	0		https://desharkho.ru/	
17.	Гадаев Мохьмад-Салахъан дахар, кхолларалла	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
18.	Гадаев М-С. «Даймахке сатийсар» стихотворени. Цуьнан поэзехъ дуьненах, дахарх, Иламах йолу ойланаш.	1	0	0		www.urok95.ru.	
19.	Гадаев М-С. «Дай баьхна латта» стихотворенин маъна а, исбаьхъалин шатайпаналла а	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
20.	Гадаев М-С. «Генара кехат» стихотворени. Поэтан лирикехъ безаман тема	1	0	0		https://desharkho.ru/	
21.	Гадаев М-С. «Цен-Берд» стихотворени. Лирически турпалхочун оздангалла	1	0	0		https://desharkho.ru/	
22.	Нохчийн литературехъ Гадаев Мохьмад-Салахъан кхолларалин мехалла	1	0	0		www.urok95.ru. http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	

23.	<i>Классал арахъара дешар</i>	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
24.	Проект	1	0	1		https://desharkho.ru/	
25.	Гайсултанов Иумаран дахар, кхолларалла	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
26.	Гайсултанов И. «Александр Чеченский» повесть. Нохчийн кIентан кхоллам повесть тIехь гайтаран башхаллаш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
27.	Гайсултанов И. «Александр Чеченский» повестан дIахIоттам. Кегий йийсарш	1	0	0		https://desharkho.ru/	
28.	Гайсултанов И. «Александр Чеченский» повесть. Вина йурт	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
29.	Гайсултанов И. «Александр Чеченский» повесть. А. Чеченскийн дахаран тIаьхъара шераш	1	0	0		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru.	
30.	Нохчийн литературехь Гайсултанов Иумаран кхоллараллин мехалла	1	0	0		www.urok95.ru. http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
31.	Тестировани	1	1	0		www.urok95.ru.	
	XX бIешеран шолгIачу эхан литература (19 с. + 2 с.)						
32.	Эдилов Хас-Мохьмадан дахар, кхолларалла. «Сийлаха» поэмин дакъош дешар, чулацам бийцаре бар	1	0	0		https://desharkho.ru/	
33.	Эдилов Х-М. Сийлаха» поэма. ИбрахIиман, Сийлахин васташ кхолларан башхалла	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	

34.	Эдилов Х-М. «Сийлаха» поэма. ИбрахИман оьзда безам, цуьнан деган, ойланийн комаьршо	1	0	0		www. urok95/ru. http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
35.	Эдилов Х-М. «Сийлаха» поэми гIехь суртХотторан, васт кхолларан поэтически гIирсаш	1	0	0		https://desharkho.ru/	
36.	Эдилов Хас-Мохьмадан кхоллараллин башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
37.	Сочинени	1	0	1		www. urok95/ru.	
38.	Абдулаев Лечин дахар, кхолларалла. «Весет» стихотворени. Лирически турпалхочун амалшкахь нохчийн къоман гIиллакх-оьздангалла	1	0	0		www. urok95/ru.	
39.	Абдулаев Л. «Диканиг хьахадан кхоьру со ...» стихотворени. Поэтан стихан шатайпаналла	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
40.	<i>Классал арахьара дешар</i>	1	0	0		www. urok95/ru.	
41.	Бексултанов Мусан дахар, кхолларалла	1	0	0		https://desharkho.ru/	
42.	Бексултанов М. «Дахаран хин генара бердаш» повесть йешар, чулацам бийцаре бар	1	0	0		www. urok95/ru.	
43.	Бексултанов М. «Дахаран хин генара бердаш». Къоман хиндерг халкъан ламасташ, гIиллакх-оьздангалла ларйарца дозаделла хилар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
44.	Бексултанов М. «Дахаран хин генара бердаш» повестехь ден васт	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
45.	Сочинени	1	0	1		https://desharkho.ru/	
46.	Яралиев Юсупан дахар, кхолларалла. «ГIиллакх» стихотворени	1	0	0		www. urok95/ru.	
47.	Яралиев Ю. «Лулахочуьнга» стихотворени.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi	

	Лирически турпалхочун ойланаш, синхаамаш					yn-tezaurus/	
48.	Ахмадов Мусан дахар, кхолларалла. «Лаьмнел а лекха» пьесин чулацам бешар, бийцаре бар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
49.	Ахмадов М. «Лаьмнел а лекха» пьесехь ГПойсуман васт	1	0	0		https://desharkho.ru/	
50.	Ахмадов Мусан поэзин, прозин исбаьхьаллин башхаллаш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
51.	Эльсанов Исламан дахар, кхолларалла. «ЦегIачу декхнийн боьлак» – исторически повесть	1	0	0		www.urok95.ru.	
52.	Эльсанов И. «ЦегIачу декхнийн боьлак» – исторически повесть. Нохчийн халкъо XIX бешарахь шен паргIатонехь латтийн кыйсам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
53.	Эльсанов И. «ЦегIачу декхнийн боьлак» – исторически повесть. Машарехь болу къоман лаам	1	0	0		https://desharkho.ru/	
54.	Эльсанов И. «ЦегIачу декхнийн боьлак» – исторически повесть. Повестехь турпалхойн амалш гайтаран башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
55.	Бисултанов Аптин дахар, кхолларалла. «Нохчийчоь» стихотворени. Поэтан лирически турпалхочун шен Даймахке, халкъе, болу безам	1	0	0		www.urok95.ru. http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
56.	Бисултанов А. «Нана» стихотворени. Йахь йолу кIант кхийнчу ненан сийдар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
57.	Проект	1	0	1		https://desharkho.ru/	
58.	Классал араьара дешар	1	0	0		www.urok95.ru.	
59.	Бисултанов Аптин поэзин исбаьхьаллин хатI	1	0	0		https://desharkho.ru/ ps95.ru/dikdosham/	

	XXI бешо долалучу муъран литература (8 с. + 1с.)						
60.	Яшуркаев Султанан дахар, кхолларалла.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
61.	Яшуркаев С. «Самах ду, г'енах ду» стихотворени. Даймахках къаьстина волу лирически турпалхо цхьалха хилар гайтар	1	0	0		https://desharkho.ru/	
62.	Яшуркаев С. «Дагахьбалламаш, дагалецамаш» стихотворени. Лирически турпалхо шен ойланашца дай баьхначу махка ц'аверзар	1	0	0		www.urok95.ru.ps95.ru/dikdosham/	
63.	Исмаилов Абун дахар, кхолларалла. «Вог'ура воккха стаг» стихотворени. Х'юра а воккха стаг жимачун дола дан, хьехар дан, цунна г'иллакхаш хьеха декхарийлахь хилар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
64.	Исмаилов А. «Кхийра кхаба» стихотворени. Дахаран некъ атта цахилар, иза чунехьа боьдуш цахилар, иза локхалле боьдуш хилар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
65.	Цуруев Шарипан дахар, кхолларалла. «Нохчийчоьне» стихотворени. Поэтан лирически турпалхочун шен Даймахке болу йистйоцу безам	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
66.	Цуруев Ш. «Йисалахь, Нохчийчоь» стихотворени. Мехкан а, къоман а са, цуьнан мотт, г'иллакх-обздангалла хилар поэто коьрта ларар	1	0	0		www.urok95.ru.ps95.ru/dikdosham/	
67.	Шеран талламан болх. (Тест)	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/	
68.	Жам'идаран урок	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		68	2	5			

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ
11 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс	Ц1ЕРА БОЛХ
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш			
	Довзийтар (5 с.)						
1.	XX-чу б1ешеран хьалхарчу эхехь нохчийн литература кхиаран башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
2.	XX-чу б1ешеран шолг1ачу эхехь нохчийн литература кхиаран башхаллаш	1	0	0		www.urok95.ru .	
3.	XXI-чу б1ешеран йуьххьехь нохчийн литература кхиар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
4.	Литературин родаш. Исбаьхьаллин васт (художественный образ). Сюжетах а, композицих а кхетамбалар	1	0	0		https://desharkho.ru/	
5.	Драматурги	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
	XX-чу б1ешеран хьалхарчу эхехь нохчийн литература (18 с. + 1с.)						
6.	Исаева Мареман дахар а, кхолларалла а. «Ирсан орам» романан дакъош а доьшуш, текста т1ехь болх бар. Воха мегар дац. Дог ца Ийна. Нанас йинарг хилла	1	0	0		www.urok95.ru .	
7.	Исаева Марем. «Ирсан орам» роман. Доккха	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	

	инзар. Дадевлларш						
8.	Исаева Марем. «Ирсан орам» роман. Дош-болат	1	0	0		https://desharkho.ru/	
9.	Исаева Марем. «Ирсан орам» роман. Анна Васильевна а, кегийрхой а. Исаева Мареман кхоллараллин мехалла	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
10.	Исаева Марем. «Ирсан орам» роман. Сийлахь-боккха Даймехкан Теман хенахь кьинхетаман коллективо тылехь бен болх гайтаран башхаллаш	1	0	0		www.urok95.ru .	
11.	Исаева Марем. «Ирсан орам» роман. Драматически кьовсамах кхетамбалар. Драма. Комеди	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
12.	Айдамиров Абузаран дахар а, кхолларалла а. «Йеа буйсанаш» роман. Нохчмахке.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
13.	Айдамиров Абузар. «Йеа буйсанаш» роман. Къастар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
14.	Айдамиров Абузар. «Йеа буйсанаш» роман. Бе цхьолагIа буйса	1	0	0		www.urok95.ru .	
15.	Айдамиров Абузар. «Йеа буйсанаш» роман. ДанчIа	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
16.	Айдамиров Абузар. «Йеа буйсанаш» роман. Ромах болу кхетам кIаргбар. Повесть. Дийцар. Очерк. Рецензи	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
17.	Сочинени.	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/	
18.	Ахматова Раисин дахар а, кхолларалла а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi	

	«Хуур дац, кхолламо хГун кечдо вайна...», «Даймахке» стихотворенеш					yn-tezaurus/	
19.	Ахматова Раиса. «Нене», «Сан йурт» стихотворенеш	1	0	0		www. urok95/ru.	
20.	Ахматова Раиса. «Дагалецамийн новкъа» – автобиографически поэма. Цуьнан турпалхочун кхоллам даймехкан, халкъан кхолламах къасталур боцуш бозабелла хилар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
21.	Ахматова Раиса. «Дагалецамийн новкъа» – автобиографически поэма. Поэмин тГехъ къинхъегаман, безаман теманаш цхъаьнайогГуш къастор. Лиро-эпический жанрах кхетам балар	1	0	0		https://desharkho.ru/	
22.	Сулейманов Ахьмадан дахар а, кхолларалла а. Поэтан лирикехъ къонахаллин, оьздангаллин тема. «Берд», «Дог дохден це» стихотворенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi yn-tezaurus/	
23.	Сулейманов Ахьмад. «Батто сагатдо» стихотворени. Лирикех, лирически турпалхочух кхетамбалар	1	0	0		https://desharkho.ru/	
24.	Сулейманов Ахьмад. «Ламанан хьостанаш» стихотворени. Поэтически маттах кхетамбалар	1	0	0		www. urok95/ru.	
	XX-чу бГешеран шолгГачу эхехъ нохчийн литература (30 с. + 3 с.)						
25.	Арсанукаев Шайхин дахар а, кхолларалла а. КГорггера кхетам, оьзда лаамаш болу поэтан	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi yn-tezaurus/	

	лирически турпалхо						
26.	Арсанукаев Шайхи. «Весет», «Нагахь хьан гю оьшуш» стихотворенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
27.	Арсанукаев Шайхи. «Нийсонна гимн» стихотворени. Цо дубьненах, дахарх йо ойланаш, адаман ирсехьа кбийсам латто иза кийча хилар	1	0	0		https://desharkho.ru/	
28.	Арсанукаев Шайхи. «Ненан мотт», «Мохкбегор», «Дицдина илли» стихотворенеш. Поэтан говзаршкахь Даймехкан исбаьхьа суьрташ, Iаламан аьрха хазалла, ненан меттан беркат	1	0	0		www.urok95.ru.	
29.	Арсанукаев Шайхи. «Кхолламан сизаш» стихашкахь роман. Даймехкан тIамехь бIаьхоша турпалаллица даймохк мостагIчух Iалашбар романехь гайтаран башхалаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
30.	Арсанукаев Шайхи. «Кхолламан сизаш» стихашкахь роман. Романехь тIеман а, тылан а суьрташ. Поэтически маттах кхетам балар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
31.	Тестировани	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/	
32.	Рашидов Шаидан поэтически кхолларалла. «Баланах дубзна дог» стихотворени. Лирически турпалхочу халкбах, махках йолу ойланаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
33.	Рашидов Шаид. «Пондар боьлху» стихотворени	1	0	0		https://desharkho.ru/	

34.	Рашидов Шаид. «Аружа» – исторически хиллачийн буха тЕхь йазийна поэма. Махкахдаьккхинчу халкъо лайна баланаш, халонаш гайтаран башхаллаш	1	0	0		https://desharkho.ru/	
35.	Рашидов Шаид. «Аружа» – исторически хиллачийн буха тЕхь йазийна поэма. Лирически турпалхочун халкъах, махках йолу ойланаш. Стихаш кхолларан кепаш	1	0	0		www.urok95.ru .	
36.	Сочинени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
37.	Гацаев СаьИдан поэтически кхолларалла. Лирически турпалхочо заманех, дахарх йеш йолу ойланаш. «Йише Маржане», «Хаьий хьуна, Фирдоуси» стихотворенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
38.	Гацаев СаьИд. «Хатта хьайна Саадига», «Цкъа а дац ойла къубьлуш» стихотворенеш	1	0	0		https://desharkho.ru/	
39.	Гацаев СаьИд. «Хийла нохчийн кIант», «БIаьсте хир йу-бIаьсте, бIаьсте!..» стихотворенеш	1	0	0		www.urok95.ru .	
40.	Ахмадов Мусан прозаически кхолларалла. «Нохчийн махкахь, нохчийн маттахь» стихотворени	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
41.	Ахмадов Муса. «Зингатиин барз ма бохабелахь» повесть	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
42.	Дикаев Мохьмадан дахар а, кхолларалла а. «Стеган цIе» стихотворени	1	0	0		https://desharkho.ru/	
43.	Дикаев Мохьмад. «Нохчийн хIусам» стихотворени	1	0	0		www.urok95.ru .	

44.	Дикаев Мохьмад. «Суна лаба» стихотворени	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
45.	Дикаев Мохьмадан поэзехь йахь, къоман оьздангалла гайтаран башхаллаш. Цуьнан поэтически хатI. Стихаш кхолларан кепаш. Эпитетах кхетам балар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
46.	Классал араьхара дешар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
47.	Бексултанов Мусан прозаически кхолларалла. Къоман хиндерг халкъан ламасташ, гиллакх-оьздангалла ларйарца дозаделла хилар говзаршкахь чIагIдар. «Iаьржа бIаьрг», «Хьалхара парта» дийцарш	1	0	0		https://desharkho.ru/	
48.	Бексултанов Муса. Турпалхойн амалш гайтаран, церан васташ колларан башхаллаш. «Корталин Хантоти» дийцар	1	0	0		www.urok95.ru.	
49.	Бексултанов Муса. «Корталин Хантоти» дийцар. Халкъан барта кхоллараллица уьйр хилар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
50.	Проект	1	0	1		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
51.	Шайхиев Iалвадин поэтически кхолларалла	1	0	0		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru.	
52.	Шайхиев Iалвадин стихашкахь поэтически сурт кхолларан башхаллаш. «Стаг велча, йуьртахь зударий боьлху», «Аса а ма лайна» стихотворенеш	1	0	0		https://desharkho.ru/	
53.	Шайхиев Iалвади. «Дерачу кхолламан кхиэл»	1	0	0		www.urok95.ru.	

	– стихашца йазийна повесть. Къоман Гиллакхаш а, озда безам а гайтар						
54.	Шайхиев Иалвади. «Дерачу кхолламан кхиэл» – стихашца йазийна повесть. Повестан маъна а, исбаъхъаллин къастамаш а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
55.	Классал арахъара дешар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
56.	Алиев Гапуран дахар а, кхолларалла. «Къонахийн зама», «Хун лозу хъан, Нохчийчоб?» стихотворенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
57.	Алиев Гапуран «Къонахе», «ДоIа» стихотворенеш	1	0	0		https://desharkho.ru/	
	XXI бешо долалучу муъран литература (3 с.)						
58.	Ибрагимов Канта. Дахар а, кхолларалла а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
59.	Ибрагимов Канта. «Берийн дуъне» роман	1	0	0		www.urok95.ru.	
60.	Ибрагимов Канта. «Берийн дуъне» роман. Тема а, проблематика а, исбаъхъаллин башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
	Кхечу къаъмнийн литература (5 с. + 1 с.)						
61.	Гуържийн йаздархочун Александр Казбегин кхоллараллах хаамаш	1	0	0		https://desharkho.ru/	
62.	Александр Казбеги. «Элиса» повестан коърта чулацам	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
63.	Александр Казбегин. Элисин, Чербижан, Анзоран, Важиян васташ	1	0	0		https://desharkho.ru/	

64.	Шеран талламан болх. (Тест)	1	1	0		www. urok95/ru.	
65.	Кулиев Кайсын «Хиндолчунна аьлла байташ» стихотворени	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/	
66.	Кулиев Кайсын «Туьначу лаьттан цинц къуьйлу» стихотворени. Жамдаран урок	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/	
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		66	2	3			

Хьехаран-методикин латтор Хьехаран-методикин гIо-Іамат

- Арсанукаев А. М. Эдилов С. Э. Нохчийн литература. 9 классана коьртачу йукьардешаран ишколан Іамат. – Соьлжа-ГIала, 2019.
- Ахмадов М.М., Алиева З.Л-А. Нохчийн литература. 8-чу классана учебник-хрестомати. – Соьлжа-ГIала, 2018.
- Эдилов С.Э. Нохчийн литература. 5-чу классана учебник-хрестомати. – Соьлжа-ГIала, 2018.
- Эдилов С.Э. Нохчийн литература. 6-чу классана учебник-хрестомати. – Соьлжа-ГIала, 2018.
- Эдилов С.Э. Нохчийн литература. 7-чу классана учебник-хрестомати. – Соьлжа-ГIала, - 2018.
- Эдилов С.Э. Нохчийн литература. 9 классана коьртачу йукьардешаран ишколан хрестомати. – Соьлжа-ГIала: АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2019.

Илманан литература

- Арсанукаев А.М. Язык, литература, школа. – Грозный, 2010. – 315 с.
- Гайтукаев К. В пламени слова. Критические статьи и исследования. – Грозный, 1989. – 223 с.
- Далгат У.Б. Литература и фольклор. Теоретические аспекты. – М.: Наука, 1981. – 303 с.
- Джамбеков О.А. Жанровые и поэтические особенности чеченских героико-исторических песен илли. – Майкоп, 2008. – 230 с.
- Джамбекова Т.Б. Фольклор как источник чеченской прозы XX в. – Майкоп, 2010. – 236 с.
- Довлеткиреева Л.М. Современная чеченская военная проза: историко-культурный аспект, жанровый состав, поэтика. – Грозный, 2010. – 250 с.
- Егорова Л.П. Актуальные проблемы литературного кавказоведения // Художественная литература и Кавказ. – Сочи, 2006. – 12-21 с.
- Завриев М. В поисках художественного метода. Критические статьи. – Грозный, 1988. – 66 с.
- Ибрагимов Л.М. Этноментальные основы чеченской прозы. – Грозный, 2012. – 167 с.
- Ильясов Л. Культура чеченского народа. – М., 2009. – 264 с.
- Инаркаева С.И. Эволюция жанров малой прозы в современной чеченской литературе. – Майкоп, 1999. – 218 с.
- Индербаяев Г.В. Роль художественного конфликта в становлении, развитии и современном состоянии чеченской драматургии. – Майкоп, 2009. – 217 с.
- Индербаяев Г.В. Проблема национального и общечеловеческого в чеченской литературе. – Грозный, 2003.
- Исмаилова М.В. Проблема традиций и жанровые разновидности в чеченском романе 80-90-х гг. XX в. – Майкоп, 2007. – 215 с.
- Туркаев Х.В. Жажда неутоленная. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 312 с.
- Туркаев Х.В. О путях развития чеченской литературы. – Грозный: Чеч.-Инг. Книжное изд-во, 1973. – 162 с.
- Туркаев Х.В. Путь к художественной правде (Становление реализма в чеченской и ингушской литературах). – Грозный, 1987. – 240 с.
- Юсупова Х.В. Жанр повести в чеченской и ингушской литературах: становлении и развитие (20-30-е гг.). – М., 2000. – 215 с.

Методикин литература

- Айдамирова М.А. Музейная деятельность по приобщению подрастающего поколения к культурно-историческому наследию. Учебное пособие. – Грозный, 2018.

Арсанукаев А.М. Школехь исбаьхьаллин произведени таллар (Анализ художественного произведения в школе). – Грозный, 2018.
Арсанукаев А. Нохчийн литература хьехаран методика (Методика преподавания чеченской литературы). – Грозный, 1987. – 188 с.
Джамбеков О.А. Устное народное творчество. Учебное пособие для учащихся школ и студентов. – Грозный, 2018.
Джамбеков О.А. Устное народное творчество чеченского народа. Учебное пособие для учащихся школ и студентов. – Грозный, 2017.
Эдилов С.Э. Методическое руководство к учебнику-хрестоматии по чеченской литературе для 5 класса. - АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018.
Эдилов С.Э. Методическое руководство к учебнику-хрестоматии по чеченской литературе для 6 класса. – Грозный: АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018.
Эдилов С.Э. Методическое руководство к учебнику-хрестоматии по чеченской литературе для 7 класса – Грозный: АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2018.
Эдилов С.Э. Сочинени йазъян Iамор. Методическое пособие для учителей. – Грозный: АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2018. - 159 стр.
Литература народов Северного Кавказа: Учеб. пособие / Под ред. Г.М. Гогеберидзе. – Ставрополь, 2004. – 292 с.
Эдилов С.Э. Методическое руководство к учебнику-хрестоматии по чеченской литературе для 6 кл. – Грозный, 2016.
Мунаев И.Б. Поэтика чечено-ингушских героико-исторических песен илли. (Проблема формирования жанра и его системные связи). – М.,1981. – 215 с.
Мусукаева А.Х. Северокавказский роман: художественная и этнокультурная типология. _ - Нальчик, 1993. – 192 с.
Яндарбиев Х.Ш. Учебное пособие для учителей, студентов и преподавателей «Кавказ и русская литература». – Грозный, 2017.

Дошамаш, справочникаш

Арсанукаев А.М. Нохчийн яздархой. Библиографин довзийтар (Чеченские писатели. Биографические и библиографические сведения). В 2-х т. – Грозный, 2012.
Арсанукаев А.М. Нохчийн литературин Илманан терминийн лугIат (Словарь литературоведческих терминов). – Грозный, 2010.
Вагапов А.Д. Школьный орфографический словарь чеченского языка. – Грозный, 2020.
Ибрагимов Л. Толковый словарь чеченских фразеологизмов. – Грозный, 2005. – 128 с.
Ибрагимов Л. Словарь символов чеченской культуры. / Вестник Академии наук чеченской Республики. – Грозный, 2010. №1. С. 161-167.
Кусаев А. Чеченские писатели. – Грозный, 2005. – 408 с.

Хаамийн-ресурсийн латтор

www.desharkho.ru – Чеченская электронная школа.
ps95.ru/dikdosham/ - Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь.
www.urok95.ru.

Йуххедиллар

Урокашна арахьарчу мероприятийин рекомендацйина ларам
«Ненан (нохчийн) маттахь литературин йешаран» предметан чулацаман хьесап а деш, урокашна арахьарчу гIулакхаллина лерина сахьташ билгалдоху дешаран вовшахтахараллица. Карарчу программо тидаме оьцу дешархойн урокашна арахьара гIуллакхалла. «Ненан меттан (нохчийн) литературин» предметан чулацамца доьзна урокашна арахьара гIуллакхалла кхочушдан лерина йу Нохчийн Республикин йуьхьанцарчу классийн

дешархойн амале хьабжжана а, къоман а, этнокультурин а башхаллашка хьабжжана. Урокашна арахарчу гуллакхалла хьажийна ду дешархойн культурин-кхоллараллин гуллакхалла, церан синьобздангалла кхио а, обздангаллин нийса харжам бан похIма кхио.

Класс	Мероприятин формат	Тема	Дешархойн гуллакхаллин коьртачу кепийн башхалла
5	Конкурс	Туйранийн уггаре тоьллачу йешархочун конкурс.	Говзаран исбаьхьа йешар. Текстан ладогIар. Туйранан иллюстраци. Тедехкарш кхочушдар. Йийцаре йар, хетарш дуйцуш дагадовлар.
5	Викторина	Нохчийн халкъан барта кхолларалла.	Викторинехь дакъалацар. Тедехкарш кхочушдар. Хаттаршна жьопаш лахар. Хетарш дуйцуш дагадовлар. ЖамIаш дийцаре дар.
5	Горга стол	Нохчийн поэтех лаьцна суна хIун хаьа?	Къамелехь дакъалацар. Хаттаршна жьопаш лахар. Темаца догIу хаттарш кечдар. Хетарш дуйцуш дагадовлар. Барта хаам. Йешарна кечам бар.
5	Проектин гуллакхалла (Дайшна-наношна а, берашна а дезаде)	Суна дукхайеза киншка.	Барта хаам. Йеллачу темина стихаш, дийцарш дахар. Проектин болх кхочушбарехь материал гулийар а, кечйар а. Проект тIечIагIйар.
6	Къамел	Зама а, литература а цхьаь ду.	Хааме ладогIар. Къамелехь дакъалацар. Стихаш йешар. Хаттаршна жьопаш далар. Темица догIу хаттарш кечдар. Хетарш дуйцуш дагадовлар.

6	Горга стол	Нохчийн мотт гуттар вайца бу.	Проблемийн хаттарш дийцаре дар. Хаттаршна жобпаш лахар. Стихаш йешар. Хетарш дуйцуш дагадовлар. Стихаш йешар
6	Проектийн болх	Исторера литератури чу бевлла турпалхой	Проектийн болх кхочушбарехь материал гулийар а, кечйар а. Йеллачу темина стихаш, дийцарш дахар. Проект тIечIагIйар.
6	Театральни гайтар	Драмин инсценировани (луь-луьург).	Спектаклехь дакъалацар. Спектале хьажар. Дийцаре дар, хетарш дуйцуш дагадовлар.
7	Илманан-талламан болх	Халкъан барта кхоллараллин а, нохчийн поэзин а кхоллараллашкахь Даймехкан васт.	Иалашонаш а, декхарш а билгалдахар. Материал гулийар. Материалан систематизаци. Болх йазбар. Дийцаре дар, хетарш дуйцуш дагадовлар.
7	Горга стол	Нана – уггаре йуххерниг а, хьомениг а. Добзалан мехаллаш	Проблемийн хаттарш дийцаре дар. Хаттаршна жобпаш лахар. Стихаш йешар. Хетарш дуйцуш дагадовлар.
7	Мини-проект	Литературехь а, дахарехь а нохчийн ламасташ.	Проектийн болх кхочушбарехь материал гулийар а, кечйар а. Йеллачу темина стихаш, дийцарш дахар. Проект тIечIагIйар.
7	Йешархойн конференци	Нохчийн литературехь беран чобьхара дуйне гайтар	Къамелехь дакъалацар. Хаттарш кечдар. Йеллачу темина говзарш йешар. Йешарна кечвалар / кечйалар. Хетарш дуйцуш дагадовлар.
7	Кхоллараллин пхьалгIа	Стихашкахь суна дукха хIума дийцало.	Барта дийцар. Иллюстраци йар. Йеллачу темина стихаш йахар. Кхоллараллин белхашна анализ йар. Кхоллараллин белхийн гуларехь публикацеш кечйар

8	Къамел	Нохчийн къоман классически тӀаьхьало.	Киншкашка хъажар. Киншкийн тайпанаш довзар. Киншкин башхаллаш йийцаре йар.
8	Горга стол	Хинцалера нохчийн литература	Темица йогӀу киншкаш йешар. Къамелехь дакъалацар. Йеллачу темица догӀу цхьамогӀа хаттарш дийцаре дар. Хетарш дуьйцуш дагадовлар
8	Литературин журналаш «СтелаӀад». «Орга»	Нохчийн периодикин зорба (XX бешаран йуьхь).	Литературин материалаш кечйар. Хаттарш дийцаре дар. Иллюстраци йар. Журналан лобмар арахецар.
8	Проектийн болх	Нохчийн театран истори.	Проектийн болх кхочушбарехь материал гулйар а, кечйар а. Хаттаршна жобпаш лахар. Проект тӀечӀагӀйар
8	Виртуальни кхарстар	ДӀайеллало историн занавес.	Литературин-историн материал гулйар. Презентацига хъажар. Хаттарш хӀиттор. Барта йешар. Дийцаре дар, хетарш дуьйцуш дагадовлар
9	Диспут-къамел	Безамах лаьцна дийца.	Темица йогӀу киншкаш йешар. Къамелехь дакъалацар. Барта йешар. Проблемийн хаттар хӀоттор. Йеллачу темин цхьамогӀа хаттарш дийцаре дар. Хетарш дуьйцуш дагадовлар
9	Киншкийн агӀонашкахула кхарстар.	Теман хенан литература.	Говзарш йешар. Хааме ладогӀар. Барта йешар. Чулацамца догӀу хаттаршна жобпаш далар. Къамелехь дакъалацар. ТӀедехкарш кхочушдар. Къамелехь дакъалацар. Хетарш дуьйцуш дагадовлар
9	Литературин-музыкинкомпозици	Йаххьашкахь литература.	Темица йогӀу материалаш йовзар. Докладаш кечйар. Хетарш дуьйцуш дагадовлар.

9	Проектин болх	Нохчийн литературехь керла дош (жанраш, стиль, хьажам, цхьаболчу авторийн кхолларалла)	Проектин болх кхочушбарехь материал гулийар а, кечйар а. Хаттаршна жьопаш лахар. Проект кхочушийар (альбом)
9	Горга стол	вайзаманан кьоначу йаздархойн проза а, поэзи а. Г. Камала «Дуьххьарлера театр»).	Говзарш йешар. Къамелехь дакъалацар. Темица догIу цхьамогIа хаттарш дийцаре дар. Хетарш дуьйцуш дагадовлар.

**Календарни планировани
нохчийн мотт 10 класс**

Pаg1	Урокан тема	сахьт	Цѳера болх	Хан		
				Планаца	Билггал	Билггал
					10	10
	Нохчийн мотт (2 с.)					
1	Мотт а, цуьнан коьрта билгалонаш а, маьlnаш а.	1	§1,ш.3	02.09.		
2	Нохчийн мотт а, цуьнан исбаьхьалла а.	1	§2, ш.5	09.09.		
	Лексикологи (8 с.+ 1с.)					
3	Хаарш талларан болх №1	1	Бакьонаш карл.	23.09.		
4	Нохчийн меттан дешнийн хазна	1	§3,ш.10	30.09.		
5	Омонимаш.	1	§4, ш.13	07.10.		
6	Синонимаш, антонимаш.	1	§5-6, ш.19	14.10.		
7	Архаизмаш, историзмаш, неологизмаш.	1	§7, ш.21	21.10.		
8	Нохчийн меттан а, тleэцна а дешнаш.	1	§8, ш.25	26.10.		
9	Литературин меттан лексикин тайпанаш. Литературин мотт а, диалекташ а	1	§9, 10 ш. 25	11.11.		
10	Нохчийн меттан паргlat а, чlaгlделла а дешнийн цхьаьнакхетарш.	1	§11, ш.28	18.11.		
11	Нохчийн меттан дошамаш. Дешнийн маьlnа.	1	§12-14, ш.32	25.11.		

	Фонетиках хаамаш. (4 с.+1с.)	1				
12	Мукъа элпаш а, мукъа абзнаш а.	1	§14, ш.35	02.12.		
13	Доца шеконан мукъа абзнаш (а, у, и).	1	§15, ш.38	09.12.		
14	Талламан болх №2	1	Бакъ. Карл.	16.12.		
15	Нийсааларан бакъонаш	1	§16,ш.40	23.12.		
16	Интонацех хаамаш	1	§17, ш.42	13.01.		
	Морфологи и, орфографи а. (4с.)					
17	Нохчийн Орфографех йукъара кхетам.	1	§18, ш.44	20.01.		
18	Доккха элп йаздаран бакъонаш.	1	§19, ш.ш.47	27.01.		
19	Дешнаш сехъадахаран бакъонаш. Дешан латтам.	1	§20-21, ш.53	03.02.		
20	Нохчийн маттахъ дошкхолларх а, дешнийн форманех а кхетам.	1	§22, ш.55	10.02.		
	Къамелан дакъош (11 с.+1с.)					
21	Ц1ердешнийн классаш, легарш, церан нийсайаздар.	1	§23, ш.59	17.02.		
22	Чолхечу а, цхъана дешдекъах лаьтгачу а ц1ердешнийн нийсайаздар.	1	§24, ш.62	24.02		
23	Билгалдешнийн легарш а, нийсаяздар а.	1	§25, ш.64	03.03.		
24	Терахъдешнийн кхолладалар, легар, нийсаяздар.	1	§26, ш.67	10.03.		
25	Ц1ерметдешнийн легар, нийсаяздар.	1	§27, ш.72	17.03.		
26	Хандешнийн хенийн чакккхенаш нийсайаздар.	1	§28, ш.75	24.03.		
27	Хандешан спряженеш, церан нийсайаздар. Нийса йоцу спряжени	1	§29 – 30, ш.79	07.04.		
28	Куцдешан тайпанаш, цуьнан нийсайаздар.	1	§31, ш.81	14.04.		

29	Шеран талламан болх	1	Бакьонаш карл.	21.04.		
30	Дештлаахье а, цуьнан нийсайазйар а. Хуттургаш, церан тайпанаш нийсайазйар.	1	§32-33, ш.86	28.04		
31	Дакъалгаш церан тайпанаш нийсайазйар.	1	§34, ш.89	05.05		
32	Айдардешнаш, церан тайпанаш нийсайаздар.	1	§35, ш.ш.92	12.05		
	1амийнарг карладаккхар (2с.)					
33	1амийнарг кардаккхар, т1еч1аг1дар.	1	Тестировани	19.05		
34	Жам1даран урок.	1		25.05		

11 класс

Рог1алла	Урокан чулацам	Сахьт.	Хан		
			План-ца	Билггал 11 А	Билггал 11Б
	Синтаксис, пунктуаци, цхьалхе предложени (10с+1)				
1.	Дийцаран, хаттаран, айдаран, т1едожаран предложенеш.	1	02.09.		
2.	Предложенехь дешнийн уьйр. Подлежащиний, сказуеминий юккьехь тире.	1	09.09.		
3.	Цхьалхечу предложенийн кепаш.	1	23.09.		
4.	Предложенин цхьанатайпанара меженаш, церан нийсаязьяр.	1	30.09.		

5.	Цхъанатайпанара а, цхъанатайпанара боцу а къастамаш.	1	07.10.		
6.	Предложенин шакъаьстина меженаш. Шакъаьстина юххедиллар, цуьнан нийсаяздар.	1	14.10.		
7.	Латтаман дурс, цуьнан нийсаяздар. Юкъадало дешнаш, предложенеш.	1	21.10.		
8.	«Шийла кхаъ» талламан болх язбар. №1	1	26.10.		
9.	Галаташ тIехъ болх бар. Тедерзар, цуьнан нийсаяздар.	1	11.11.		
10.	Айдардешнаш, церан нийсаяздар. Дешнаш-предложенеш <i>хIаъ, хIан-хIа.</i>	1	18.11.		
11.	«Оьзда мотт» изложени язъяр.	1	25.11.		
	Чолхе предложенеш (7ч+1)				
12.	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени а, цуьнгахъ хуттургаш а, сацаран хъаркаш а.	1	02.12.		
13.	Чолхе-карарчу предложених кхетам балар. Чолхе-карарчу предложенехъ карара хуттургаш а, хуттурган дешнаш а.	1	09.12.		
14.	«Расха» талламан болх язбар. №2	1	16.12.		
15.	Галаташ тIехъ болх бар. ТIетухучу предложенийн грамматически билгалонаш.	1	23.12.		

16.	Тлетуху предложени, цуьнан карчамаш. Тлетухучу предлженийн кепаш, церан схемаш.	1	13.01.		
17.	Шина я масех тлетуху предложенешца чолхе-карара предложенеш.	1	20.01.		
18.	Цъбанакарара тлетуху предложенеш. Хьалха-тлаьхьаллин кепара тлетуху предложенеш.	1	27.01.		
19.	Галаташ тлехь болх бар. Ийна чолхе предложенеш а, къамелан мур а.	1	03.02.		
	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш (3с)				
20.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь цлоьмалг, цлоьмалгаца тладам.	1	10.02.		
21.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь шитладам.	1	17.02.		
22.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь тире.	1	24.02		
	Ма-дарра къамел (6с+1)				
23.	Ма-дарра а, лач а къамел довзийтар.	1	03.03.		
24.	Ма-даррачу къамелехь сацаран хьаьркаш.	1	10.03.		
25.	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор.	1	17.03.		
26.	Цитаташ а, цаьргахь сацаран хьаьркаш а.	1	24.03.		
27.	Нохчийн меттан суртхлотторан гирсац, исбаьхьаллин башхаллаш.	1	07.04.		

28	«Бохам» талламан болх язбар. №3				
29.	Глалаташ тлехь болх бар. Нохчийн меттан суртхлотторан гирсащ, исбаьхьаллин башхаллаш.	1	14.04.		
	Пунктуаци (3)				
30.	Йозанехь сацаран хьаьркаш хлитторан бакьонаш. Шитладам, тире, кьовларш, маьлалгаш.	1	21.04.		
31.	Йозанехь сацаран хьаьркаш хлитторан бакьонаш. Тладам, хаттаран хьаьрк, айдаран хьаьрк, дукхатладамаш, цлоьмалг, цлоьмалгаца тладам.	1	28.04		
32	Тамийнарг тлечлаглар.	1	05.05		
33	Жамларан урок	1	12.05		